

кримінального права, оскільки саме від ступеня наукової розробленості відповідних проблем значною мірою залежить і адекватність законодавчого визначення незаконного переправлення осіб через державний кордон України, і ефективність його практичного застосування.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 26.10.2023).

2. Бегалов Є.П. Обстановка вчинення незаконного переправлення осіб через державний кордон України. *Право та державне управління*. 2019. № 1 (34). С. 96–102.

3. Шульга А. М., Цвіркун Н. Ю. Підстави кримінальної відповідальності за незаконне переправлення осіб через державний кордон України. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2017. № 1 (15). С.167-177.

Наумець Ігор Юрійович,

здобувач наукового ступеня доктора філософії Академії Державної пенітенціарної служби України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ОБСТАВИН, ЩО ПОМ'ЯКШУЮТЬ І ОБТЯЖУЮТЬ ПОКАРАННЯ

Врахування досвіду застосування обставин, що пом'якшують і обтяжують покарання на прикладі законодавства зарубіжних країн доцільно проводити за період з початку XVIII століття до теперішнього часу. Це пов'язано із тим, що у країнах Західної Європи, так і в Україні у цей час розпочався і триває до сьогодні процес інтенсивного розвитку всіх наукових галузей, зокрема і теорії кримінального права. Так, у Франції, Німеччині, інших країнах Європи на зміну багаторічній практиці самостійного суддівського розсуду при призначенні покарання як щодо підвищення, так і в частині пом'якшення покарання прийшов законом встановлений порядок диференціації кримінальної відповідальності та призначення покарання.

Варто звернути увагу, що вперше чіткі правові рамки практики судів з індивідуалізації покарання було встановлено Револуційним кодексом Франції 1791 року. Поняття та зміст інституту призначення покарання, система обставин, що пом'якшують і обтяжують покарання, які мали місце в даному законодавчому акті, формувалися під впливом двох доктрин: німецької, засновниками якої були А. Фейєрбах та Ч. Беккарія, та французької, найбільш яскравим

представником якої був Ж. П. Марат. Обидві ці концепції передбачали жорстку законодавчу регламентацію процесу індивідуалізації покарання.

Ці концепції стали вихідними для реформування кримінального законодавства в європейських та деяких інших країнах. Потрібно наголосити, що кожна з цих концепцій мала свої сильні та слабкі сторони. У різних країнах законодавець інтерпретував положення інституту призначення покарання, систему обставин, що пом'якшують і обтяжують покарання, та межі їх застосування, викладені у названих концепціях, залежно від соціально-економічної та політичної ситуації. Тому в чистому вигляді жодна з доктрин не була реалізована. Але кожна країна, яка їх використовувала, тяжіла або до французької, або до німецької доктрини.

Французька доктрина у найбільшому обсязі знайшла своє відображення у Кримінальних кодексах Данії, Франції, Японії (у тому числі й у чинних). У законодавстві названих країн логіка процесу побудови системи обтяжуючих і пом'якшуючих обставин обумовлена сильним впливом ідей гуманістів-просвітителів. У своєму прагненні відторгнути, подолати попередню практику судового весилля вони суттєво схилилися у бік пом'якшення покарання.

Таким чином, закон більше повертався до злочинця, ніж до потерпілого. З огляду на це теоретичні розробки були присвячені, перш за все, пом'якшенню покарання, особливо у прихильників французької доктрини. Відповідно до неї правові рамки судового розсуду обмежувалися певною санкцією (за винятком тяжких злочинів) з наданням йому права широкого застосування обставин, що пом'якшують покарання. При цьому в законі були передбачені обставини, що зменшують нормальне, тобто в законі встановлене покарання. Ці пом'якшуючі обставини поділялися на загальні, які поширювалися на низку злочинів, та спеціальні, що стосувалися тільки деяких окремих злочинів [1, с. 34–35].

Загалом потрібно констатувати, що не зважаючи на те, що обставини, що пом'якшують і обтяжують покарання, відіграють важливу роль при призначенні покарання, сприяють реалізації таких принципів кримінального права як справедливості покарання, законності та обґрунтованості, все ж значна кількість зарубіжних кримінальних кодексів не містить у собі законодавчого визначення поняття обставин, що пом'якшують і обтяжують покарання. У тих кримінальних кодексах, де є наявний перелік обставин, які пом'якшують і обтяжують покарання, він відрізняється своїми термінологічними особливостями.

Проаналізувавши кримінальні кодекси зарубіжних країн, а саме закріплення в них обставин, що пом'якшують і обтяжують покарання, доцільно не погодитися з деякими, зазначеними у них обставинами.

Наприклад, вчинення злочину особою, яка раніше вчинила будь-який злочин, якщо не пройшли строки давності чи не погашена та не знята судимість за попередній злочин (КК Естонської Республіки [2]); злочинне діяння вчинене особою у стані осудності (КК Латвійської Республіки [3]); вчинення діяння з використанням нещастя іншої особи (КК Литовської Республіки [4]).

Також варто зазначити, що окремі держави закріпили у своїх кримінальних кодексах обставини, що пом'якшують і обтяжують покарання, які є схожими, а то й ідентичними за змістом з КК України. Це дає змогу зазначити, що дані обставини визнаються такими, що пом'якшують і обтяжують покарання не лише в українському кримінальному праві, але й підтвердили свою значущість та обґрунтоване врахування у переліку й кримінальних кодексів окремих зарубіжних держав.

За результатами проведеного критичного аналізу кримінального законодавства зарубіжних країн щодо обставин, що пом'якшують і обтяжують покарання пропонується доповнити КК України найбільш прогресивними ідеями зарубіжних кримінальних кодексів. Наприклад, цікавим уявляється положення відділу 4 глави III КК Франції [5], згідно з яким більш суворо карається новий злочин, вчинений особою під час реабілітації після помилування чи амністії.

Не зважаючи на те, що українське законодавство має значно досконаліший інструмент обліку обставин, що пом'якшують чи обтяжують покарання при його призначенні, ніж кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки, потрібно зазначити, що позитивним у кримінальному законодавстві США [6] є вичерпне перерахування тих обтяжуючих факторів, які суд обов'язково повинен розглянути при призначенні покарання винній особі за вчинення конкретного виду злочину. Такі переліки обтяжуючих факторів спрямовують діяльність суду у дослідженні обставин справи, що мають значення для обрання виду та розміру покарання, та обмежують межі суддівського розсуду. Було б доцільним використати досвід американських законодавців з цього питання у вітчизняному кримінальному праві та розробити у кримінальному кодексі переліки з обтяжуючими обставинами, які суд (суддя) має досліджувати та враховувати при призначенні покарання за вчинення конкретного злочину.

Загалом, проведений аналіз кримінального законодавства зарубіжних країн, дає змогу зробити висновок, що перелік обставин, що пом'якшують і обтяжують покарання, який міститься в чинному КК України загалом відповідає європейському розумінню цих обставин. Звичайно, це не означає, що ці обставини не потребують наукового дослідження, а чинний КК України відповідно доповнень і змін.

Список використаних джерел

1. Марат Ж. П. План уголовного законодательства / пер. с французского Н. С. Лапиной / под ред. и с пред. проф. А. А. Герцензона. Москва, 1951. 152 с.
2. Уголовный кодекс Эстонии. URL: https://www.legislationline.org/download/id/6462/file/Estonia_CC_as_of_2002_ru.pdf. (дата звернення 16.09.2021).
3. Уголовный закон Латвийской республики. URL: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-the-criminal-law> (дата звернення 16.09.2021).
4. Уголовный кодекс Литовской Республики. URL: <https://crimpravo.ru/codecs/litva/2.doc> (дата звернення 16.09.2021).
5. Кримінальний кодекс Французької Республіки / укладач Мечинський В. Л., Київ: Видавництво ОВК, 2017, 348 с.
6. Примерный уголовный кодекс США. URL: <http://constitutionallaw.ru/?p=1337> (дата звернення 16.09.2021).

Некоз Андрій Петрович,

аспірант Національної академії Служби
безпеки України

ЩОДО ПРОТИДІЇ ТЕРОРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Сьогодні проблема тероризму уже не є для країн Європейського Союзу (далі – ЄС) переважно зовнішньою загрозою. На початку ХХІ ст. значно зросла частота і навіть розширилася географія терористичних атак. Тому боротьба з тероризмом стала займати особливе місце в безпековій політиці країн ЄС. Незважаючи на обмежені повноваження у правоохоронній сфері, на рівні ЄС докладається багато зусиль для формування механізму протидії терористичній діяльності. При цьому антитерористична політика передбачає різноманітні засоби, зокрема спеціальні правові заходи, які розробляють здебільшого для боротьби з тероризмом [6, с. 47].

З прийняттям Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Додаткового протоколу до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму, а також до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом» [4] основна мета якого є імплементація в національне законодавство положень Додаткового протоколу до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму (далі – Додатковий протокол), а також всебічне посилення спроможностей загальнодержавної системи боротьби з тероризмом з урахуванням європейських та загальносвітових практики у сфері протидії терористичній діяльності [2].